

УДК 338.433+338.439

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-282-3-36

ШАХОВАЛОВА Є. О.

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

ПЕРЕВАГИ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Стаття присвячена аналізу конкурентних переваг України в забезпеченні продовольчої безпеки в умовах пандемії. Розглянутий рівень самозабезпеченості України основними видами продовольства, частка аграрного сектора в експорті та ВВП України, товарна структура експорту та імпорту аграрної продукції. Виявлено фактори зростання експорту української аграрної продукції.

Ключові слова: продовольча безпека, аграрний сектор, земля сільськогосподарського призначення, експорт, імпорт, ВВП, забезпеченість продовольством, пандемія.

SHAKHOVALOVA I.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv

ADVANTAGES OF UKRAINE IN PROVIDING FOOD SECURITY IN A PANDEMIC CONDITION

During the pandemic, the ensuring of food security of each country and global society in general became crucially important, especially after implementing of quarantine measures and progressive crisis in almost all sectors of regional and global economy. The identification of Ukraine's competitive advantages in supporting food security during the pandemic araised by COVID-19 and the factors of growth in exports of Ukrainian agricultural products became the main idea of the article.

Ukraine is a motherland of a significant part of the world's natural resources. At the moment there is an increase of fertile soil deficit in the world as a whole. Uncontrolled population growth on the planet – one of the main reason of this phenomenon. This enables Ukraine to be one of the main exporters of agricultural products in the world and to develop its economy. Ukraine can supply itself with almost all basic types of food. Regarding grain production, it equates to 341.3% of country demand. The agricultural sector of Ukraine is 14% of the country's GDP. For about 40% in the total structure of Ukraine's exports is the share of agricultural exports, and the agro-industrial complex is the main source of currency inflow in Ukraine and is also a key factor in maintaining the trade balance of the country. The basis of agricultural exports is the export of raw materials, and imports – processed food.

Since Ukraine is an absolutely agrarian land and a large number of lands are suitable for agricultural production – it gives it significant benefits for self-sufficiency of the population, and for the development of the economy. In Ukraine, it is crucially important to develop food-processing industry and to export the ready-made agricultural products, processed food which are much more expensive. The factors influencing export growth of the agricultural products from Ukraine are: the growth of world population, Same time Ukraine stays a country with the highly productive agricultural lands and big potencial. At the moment we are facing the rapid development of the Global economies and increase of requirements for external supply; the global changes to the climate do not bring positive to self-sufficiency of highly populated countries; not the least role is played by the trade conflict between the United States and China. All this together creates the preconditions for the growth of the importance of Ukraine as a world granary.

Key words: food safety, agricultural sector, agricultural land, export, import, GDP, food safety, pandemic.

Однією з головних складових національної та економічної безпеки держави є її продовольча безпека. Особливо актуальним забезпечення продовольчої безпеки кожної країни та суспільства в цілому стало в період пандемії, запровадження карантинних заходів та кризових явищ майже у всіх галузях економіки. Продовольча безпека передбачає економічну і фізичну доступність продовольства. Тобто можливість його придбання з урахуванням купівельної спроможності, ціни та його наявності у відповідній кількості та необхідної якості. Продовольча безпека України – це здатність держави задовольняти потреби населення в харчуванні на рівні не нижче медичних обґрунтованих норм гарантована наявністю відповідних ресурсів, потенціалом внутрішнього виробництва, незалежно від внутрішніх і зовнішніх умов (погроз) спроможність забезпечити сприятливу демографічну динаміку, збереження генофонду нації, сталість розвитку, інтеграцію країни у світовий економічний простір, суверенітет і незалежність [1]. І, хоча в Україні рівень купівельної спроможності не є найвищим в порівнянні з провідними країнами світу, рівень фізичного забезпечення продовольством є дуже високий.

В кожній країні та у будь-якому суспільстві аграрний сектор є життєво необхідною галуззю економіки. Сталий розвиток аграрного сектору гарантує продовольчу безпеку держави, сприяє його перетворенню на високоефективний та конкурентоспроможний сектор економіки на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також забезпечує комплексний розвиток сільських територій. Аграрне виробництво неможливе без використання придатних для цього земель. Земля сільськогосподарського призначення є одним з найдефіцитніших товарів у світі. Значна частка світових природних ресурсів знаходиться в Україні. Українські землі займають 5,7 % (60,3 млн га) території Європи. З них майже 70 % – сільськогосподарські угіддя з високим рівнем родючості, що становить 2,85 % від загальної площі придатних для аграрного виробництва земель на планеті [2, с. 110].

Спостерігається збільшення дефіциту ґрунту у світі в цілому. Основною причиною такого явища є зростання чисельності населення на планеті. Зараз на Землі проживає більше 7 млрд людей і щомісячно їх

кількість зростає приблизно на 6 млн осіб. За оцінками експертної комісії ООН у розрахунку до 2050 р. на планеті буде проживати 9,2 млрд. осіб. З метою забезпечення такої чисельності людства виробництво сільськогосподарської продукції та продовольства необхідно збільшити на 70 %. Це дає можливість Україні бути одним з основних експортерів сільськогосподарської продукції в світі та розвивати економіку.

З даних рис. 1 можна зробити висновок, що Україна може забезпечити себе майже всіма основними видами продовольства. Щодо виробництва зерна, то воно склало 341,3 % від потреби. Причиною для виробництва значного обсягу зернових та зернобобових культур є нарощення експорту цієї продукції.

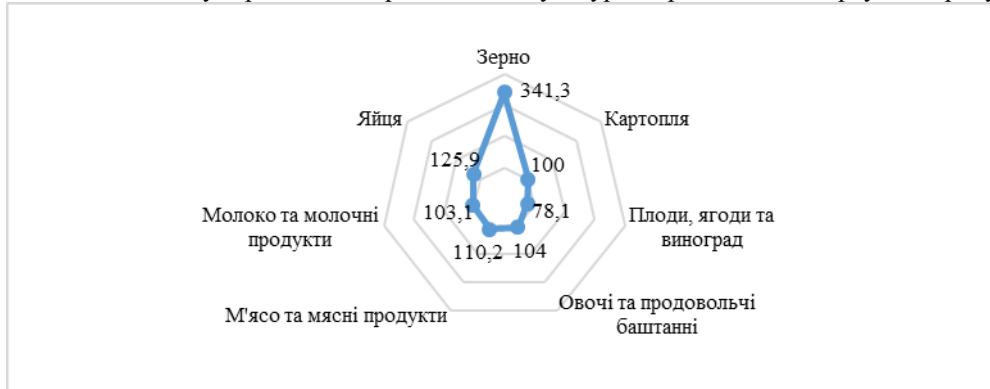

Рис. 1. Рівень самозабезпеченості України основними видами продовольства у 2019 р., % [3, с. 216]

Аграрний сектор є одним з провідних та стратегічно важливих секторів економіки України. Він формує 14 % ВВП країни, частка експорту аграрної продукції в загальній структурі експорту України складає близько 40 %, а також АПК – основне джерело надходження валюти в Україну та ключовий фактор у підтриманні торговельного балансу (рис. 2).

Рис. 2 Частка аграрного сектору в експорті та у ВВП України у 2005–2019 рр., %

Джерело: складено автором на основі [4]

В січні 2020 р. на зовнішній ринок було експортовано сільськогосподарської продукції на суму \$1,98 млрд, що на 14 % більше, ніж за аналогічний період 2019 р. Поглиблюється торгово-економічне співробітництво з ЄС, США, країнами Африки та Азії, які споживають велику частку аграрного експорту. Водночас обсяг експорту до країн ЄС збільшився майже до 30 %. До ТОП-5 країн, які найбільше імпортували українську сільськогосподарську продукцію за звітний період, увійшли Китай (10,2 %), Єгипет (10,1 %), Іспанія і Нідерланди (по 8,0 %), Туреччина (6,6 %) [5].

Значну частку продукції сільського господарства займає продукція рослинництва, а саме у 2019 р. – 79% вартості всієї продукції сільського господарства (рис. 3).

Рис. 3 Продукція сільського господарства у 2010-2019 рр. (у постійних цінах 2016 р.), млн грн

Джерело: складено автором на основі [3, с. 44]

Якщо ж розглядати детальніше виробництво продукції рослинництва, то можна відзначити, що обсяг вироблених зернових та зернобобових і технічних культур переважає над іншою продукцією рослинництва, а саме 37,3 % вартості продукції рослинництва у 2018 р. займали зернові та зернобобові культури і 32,3 % – технічні культури. Причиною цьому є високий рівень рентабельності виробництва такої продукції. Рівень рентабельності виробництва зернових та зернобобових культур у 2018 р. був – 24,7 %, соняшника – 32,5 % .

Варто зазначити, що основу аграрного експорту все ще становить експорт сировини. Дані зовнішньої торгівлі свідчать про те, що Україна імпортує, в основному, готові продукти (табл. 1).

Таблиця 1

**Відмінність у товарній структурі експорту
й імпорту аграрної продукції та продовольства України і ЄС [6]**

Вид продукції	Україна – світ		ЄС – Україна	
	Експорт, %	Імпорт, %	Експорт, %	Імпорт, %
Товари, що є сировиною	49,4	8,5	14,4	49,5
Проміжні товари	28,4	13,4	21,7	44,1
Кінцева продукція	22,2	78,1	63,9	6,4
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0

Наведені вище дані свідчать про те, що в Україні необхідно розвивати переробну промисловість та налагоджувати експорт саме готової сільськогосподарської продукції, яка в рази дорожча ніж сировина. Такі зміни призведуть до росту ВВП України, збільшення потужностей аграрного сектора економіки України та створення нових робочих місць.

Аграрний сектор займає провідне місце в економіці України. При цьому він здатний забезпечити населення України майже всіма основними видами продовольства. В сучасних умовах пандемії кожна країна світу почала приділяти особливе значення продовольчій безпеці. В зв'язку з пандемією та запровадженням карантинних заходів більшість торговельних, промислових та ін. підприємств в світі вимушені були припинити свою діяльність або знаходяться в скрутному становищі. Але незважаючи ні на що, базові потреби людини мають бути забезпеченими. Оскільки Україна є аграрною країною і більшість її земель придатні для сільськогосподарського виробництва – це дає їй значні переваги як для самозабезпечення, так і для розвитку економіки. Факторами зростання експорту аграрної продукції є: зростання чисельності населення світі, значна частка високопродуктивних сільськогосподарських земель, розвиток економік країн Азії, глобальні зміни клімату, торговельний конфлікт між США і Китаєм.

Література

1. Проект Закону України про основи продовольчої безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI00A>
2. Шаховалова Є.О. Перспективи та загрози глобалізації для аграрних підприємств України / Є.О. Шаховалова // Збірник матеріалів II Міжнар. науково-практичної конференції «Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку». – Київ: КНЕУ, 2018. – С. 110-113
3. Статистичний збірник "Сільське господарство України за 2019 р.". – К.: Державна служба статистики. - 2020. – 230 с.
4. Зовнішня торгівля аграрною продукцією / Економічний дискусійний клуб// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/zovnishnya-torgivlya-agrarnouy-produkciyeyu>
5. Аграрії збільшили експорт с/г продукції на 14% /Агрополіт // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agropolit.com/news/15399-agrariyi-zbilshili-eksport-s-g-produktsiyi-na-14>
6. Шаховалова Є.О. Україна – агросировинна країна світу/Є.О. Шаховалова// Вісник хмельницького національного університету.Серія: Економічні науки. – ХНУ. – 2019. - №3. – С. 217-220.

References

1. Proekt Zakonu Ukraїni pro osnovi prodovol'choї bezpeki Ukraїni [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI00A>
2. SHahovalova E.O. Perspektivi ta zagrozi globalizacїi dlya agrarnih pidpriemstv Ukraїni / E.O. SHahovalova // Zbimik materialiv II Mizhnarodnoї nauково-praktichnoї konferencїi «Korporativni finans: problemi ta perspektivi innovacijnogo rozvitku». – Kїiv: KNEU, 2018. – S. 110-113
3. Statistichnij zbirnik "Sil's'ke gospodarstvo Ukraїni za 2019 r.". – K.: Derzhavna sluzhba statistiki. - 2020. – 230 s.
4. Zovnishnya torgivlya agrarnouy produkcїeyu / Ekonomichnij diskusijnij klub// [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://edclub.com.ua/analityka/zovnishnya-torgivlya-agrarnouy-produkciyeyu>
5. Agrariї zbilshili eksport s/g produkcїi na 14% /Agropolit // [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://agropolit.com/news/15399-agrariyi-zbilshili-eksport-s-g-produktsiyi-na-14>
6. SHahovalova E.O. Ukraїna – agrosirovinna kraїna svitu/E.O. SHahovalova// Visnik hmel'nic'kogo nacional'nogo universitetu.Seriya: Ekonomichni nauki. – HNU. – 2019. - №3. – S. 217-220.

Надійшла / Paper received: 11.05.2020

Надрукована / Paper Printed : 04.06.2020